

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שחיטת קרבן שאינו ראוי בשבת

(ע"א ב') **משנה:** הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת (וכסבור כשם שמותר לשמו, כך מותר שלא לשמו), חייב עליו חטאת (שחילל שבת בשוגג).

(ע"ב א') (ומברר) במאי עסקינן? אילימא בטועה (כסבור שהוא זבח אחר), שמעת מינה (מדקתני חייב, אלמא פסול הוא) עקירה בטעות (שלא נתכוון לעקור שם פסח ממנו) היא עקירה (כעוקר מדעת).

אלא בעוקר (מדעת). אימא סיפא ושאר כל הזבחים ששחטן לשום הפסח, אם אינן ראויין חייב. אם ראויין הן, רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. ואי בעוקר, מה לי ראויין, מה לי שאינן ראויין? (עוקר לאו טועה בדבר מצוה הוא, ואמאי פטר ליה ר' יהושע בראויין, והלא לא טעה בו שידוע שאינו פסח). אלא, פשיטא בטועה.

אמר רבי אבין: אין, רישא בעוקר, וסיפא בטועה.

(ע"א ב') (המשך **משנה:**) ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח, אם אינן ראויין,¹ חייב (שאינו נחשב טועה בדבר מצוה, שהכל יודעים שאין זה כשר לפסח).

(המשך **משנה:**) ואם ראויין הן?² רבי אליעזר מחייב חטאת. ורבי יהושע פוטר (שסובר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת. וזה עשה מצוה, שהקריב קרבן³).

(ע"ב ב') (ואמרין) מאן תנא דשני ליה בין ראויין לשאינן ראויין? רבי שמעון היא (אליבא דרבי יהושע. אבל לרבי מאיר בברייתא, אף בשאינם ראויים פוטר רבי יהושע).

שיטות הראשונים

עקירה בטעות: כתב הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין טו,א): "וכן החטאת והפסח שעשה אותן במחשבת שנוי השם בטעות - פשרים, שעקירה בטעות אינה עקירה."

שחט פסח בשבת שלא לשמו: כתב הרמב"ם (הל' שגגות ב,יא) "שחט את הפסח בשבת שלא לשמו בטעות - פטור, מפני שהזבח פשר, שעקירת שמו בטעות אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המוקדשין (טו,א)."

זבחים ששחטן לשם פסח בטעות: פסק הרמב"ם (הל' שגגות ב,יב) כרבי יהושע, ואליבא דרבי שמעון, וכתב, "שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות: אם ראויין הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות."

¹ כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה שאינם ראויים לקרבן פסח.

² כגון שהוא שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח, דמתוך שטורד ובהול לשחוט פסחו טעה בזה, ולא נזכר שהקדישו לדבר אחר. רש"י.

³ וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין. ואף הנשחטין לשם הפסח רבי יהושע מכשיר להו, בפרק תמיד נשחט (ס"ב ב'). רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

השוחרט בטעות דברים שיש להם קיצבה

(ע"א ב') (המשך משנה): אמר ליה רבי אליעזר: אימורי ציבור⁴ יוכיחו, שהן מותרין לשמן והשוחרט (קרבתות אחרים) לשמן חייב! אמר ליה רבי יהושע: לא, אם אמרת באימורי ציבור, שיש להן קיצבה,⁵ תאמר בפסח שאין לו קיצבה. רבי מאיר אומר: אף השוחרט לשם אימורי ציבור פטור (מחטאת, שנחשב טועה בדבר מצוה).

(ע"ב א') למימרא דכל היכא דאית ליה קיצבה מחייב רבי יהושע? והרי תינוקות דיש להן קיצבה, ותנן (שבת קל"ז א'): מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למולו אחד השבת ואחד למולו בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת, חייב. אחד למולו בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת: רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר!

אמר רבי אמי: הכא במאי עסקינן, כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת, דאיכא הך דשבת דטריד ביה. הכא כגון שקדם ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא.

שיטות הראשונים

השוחרט קרבתות לשם אימורי ציבור: פסק הרמב"ם כתנא קמא, ודלא כרבי מאיר, וכתב, "השוחרט בַּשְּׁבֶת קִרְבָּנוֹת צִבּוֹר שְׁלֹא לְשֵׁמֶן - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת, וְיִקְטִיר אִמּוּרֵין לְעֶרֶב.⁶ וְכֵן אִם שָׁחַט יָתֵר עַל חוֹבַת הַיּוֹם - חֵיב חֲטָאת עַל הַתּוֹסֶפֶת."⁷

מילת תינוק בשבת בטעות

(ע"ב א') **תניא:** רבי חייא מאבל ערב אמר רבי מאיר: לא נחלקו (במשנה שבת קל"ז א') רבי אליעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול ערב שבת, ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב (אע"פ שעשה מצוה, וכדלהלן).

על מה נחלקו? על שהיו לו שני תינוקות, אחד למול אחד השבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת (שבמילת תינוק של אחר שבת לא עשה מצוה), דרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. ותסברא? מה התם דלא עביד מצוה, פטר רבי יהושע, היכא דקא עביד מצוה מחייב?!

⁴ קרבתות האמורים בציבור, כגון תמידין ומוספין, כלומר קרבתות ציבור, שנאמרו בתורה להקריבם בשבת, כגון תמידים ומוספין.
⁵ שאינו רואה אחרים הרבה עסוקים בשחיתתם, וכיוון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחוט עוד. הלכך, אין זה טועה אלא שוגג, דלא היה לו לטעות בדבר. רש"י. ובזה מודה רבי יהושע לרבי אליעזר.
⁶ אע"פ שהקרבתות כשרים, ומשום כך יקטיר אימורי ערב, אבל אינו מצווה להקריבם בשבת, ואינו טועה בדבר מצווה, ואם כן עבר איסור תורה. ומקור הדין בתוספתא ה', ועיי"ש חסדי דוד.
⁷ וכתב ב'ליקוטי הלכות', דנקטינן מתירוצא דרבי אמי, דאם אימורי הציבור עומדים ושחט שאר זבחים לשמן, דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, דפטור. וביאר ב'עין משפט', דזו כוונת הרמב"ם שכתב 'יתר על חובת היום', היינו שמדובר שקדם ושחט כבר את חובת היום. אבל אם היה שוחט זבחים אחרים לשם אימורי ציבור, לפני ששחט את חובת היום, היה פטור, כדרכי אמי. מקורות: רמב"ם (הל' שגגות ב'ג).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמרי דבי רבי ינאי: רישא (שתינוק אחד זמנו היה יום שישי) כגון שקדם ומל של שבת בערב שבת (בטעות, ועדיין לא נודע טעותו, וסבור שזה העומד, של שבת הוא. ואע"פ שטרוד בו, שלפי מחשבתו מוטלת עליו מצוה, וגם עשה מצוה, אפילו הכי חייב) שלא ניתנה שבת לידחות (אצלו. שמל כבר את התינוק שזמנו בשבת). וסיפא (שהתינוק השני זמנו ביום ראשון), ניתנה שבת לידחות אצלו (שתינוק אחד הרי זמנו בשבת. ונחשב טועה בדבר מצוה, אע"פ שלא עשה מצוה).

(ע"ב ב') הכא (השוחרט לשם אימורי ציבור), הרי ניתנה שבת לידחות אצל קרבן ציבור.⁸

(ומקשה) הכא נמי הרי ניתנה שבת לידחות אצל תינוקות דעלמא (שזמנם בשבת זו)!

(ומתרץ) לגבי דהאי גברא מיהת לא איתיהיב.

שיטות הראשונים

מילה בטעות: רבינו חננאל פסק כרבי יהושע (וכרב הונא במסכת שבת), שכשמל את של שבת בערב שבת ואת של ערב שבת בשבת, פטור. כי מכל מקום מצוה עשה, ואע"פ שמל בתשיעי. אבל בזמן ששכח ומל את של אחר השבת בשבת, כיון שלא עשה מצוה כי בז' מלו, אפילו רבי יהושע מודה שחייב חטאת. **והרמב"ם** פסק כרבי יהושע וכדדני רבי חייא, וכאמרי דבי ר' ינאי, שכל שניתנה שבת לידחות אצלו (לגבי אחד התינוקות על כל פנים) - פטור.^{9,10}

עבר עבירה בטעות

(ע"ב ב') יתיב רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק אקילעא דרבי שמואל בר רב יצחק, ויתיב וקא אמרי:

(4) אמר רבי שמעון בן לקיש: נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי (בשר קודש שאכילתו מצוה), ואכלו (את הנותר) חייב (חטאת, שטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה).

(2) ורבי יוחנן אמר: אשתו נידה בעל (וסבר שהיא טהורה), חייב. יבמתו נידה בעל (בשוגג, שקיים מצות ייבום) פטור (שנחשב טועה בדבר מצוה).

איכא דאמרי: כל שכן (לפי רבי יוחנן) בההוא (דנותר) דמחייב, דלא עשה מצוה.

אית דאמרי: בההיא פטור. מאי טעמא, התם הוא דהוה ליה לשיולי. אבל הכא (בשפוד נותר) דלא הוה ליה לשיולי, לא (ונחשב כטועה בדבר מצוה, אע"פ שלא עשה מצוה).

⁸ ואע"פ שקדם ושחט את אימורי הציבור, הרי שכת, וע"י שטרוד בזבח זה בימים שעברו, וידוע שזבח זה עומד להיקרב, נבהל ושכח שכבר נשחטו אימורי ציבור, ושחטו לשמן. ע"פ רש"י.

⁹ וגם בגירסת המשנה גרס הרמב"ם (פיה"מ, שבת יט, ד) מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, שכח ומל את של ערב שבת בשבת - חייב. אחד למול לאחר שבת ואחד למול בשבת, שכח ומל את של אחר שבת בשבת - רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פטור. עיי"ש.

¹⁰ כדדני רבי חייא: אומר היה ר"מ לא נחלקו וכו' וכדמוקי לה רבי ינאי כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דתו לא ניתנה שבת לידחות אצלו. ולפי"ז אע"פ שאותו שמל בשבת לא היה ראוי למול בשבת, כיון שהיה שם אחר שהיה ראוי למול פטור מאחר דניתנה שבת לידחות אצלו. וא"כ יש לתמוה על הרמב"ם שכתב ומל שניהם דמשמע שאם לא מל אלא אותו שלא היה ראוי למול בשבת חייב. ראה כס"מ. מקורות: רמב"ם (הל' שגגות ב, ח). רבינו חננאל (שבת קל"ז א').

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ורבי יוחנן, מאי שנא יבמתו, דקא עביד מצוה, אשתו נמי קא עביד מצוה (פריה ורביה)!

(ומתרץ) באשתו מעוברת.

(ומקשה) והא איכא שמחת עונה (כל אחד בעונתו, על פי עיסוקו, ראה כתובות ס"א ב').

(ומתרץ) שלא בשעת עונתה.

(ומקשה) והאמר רבא: חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה.

(ומתרץ) סמוך לווסתה (שאז התשמיש אסור).

(ומקשה) אי הכי אפילו יבמתו נמי (יתחייב).

(ומתרץ) יבמתו בזיז מינה (בזיז מינה לשאול אותה אם סמוך לווסתה הוא), אשתו לא בזיז מינה.

שיטות הראשונים

בא בטעות על אשתו נדה, ויבמתו נדה: הרמב"ם (הל' שגגות ב,ח) פסק כמימרא דרבי יוחנן, וכתב: "הבא על יבמתו והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו והרי היא נדה - חייב חטאת, מפני שלא שאלה ואחר כך יבעל; אבל יבמתו - אינו רגיל בה כדי שישאל לה."

האם חייב באשתו גם כשיש מצוה בביאתו: כתב **המאירי**, בא על אשתו בחזקת טהורה והיא נדה, חייב חטאת. ולא סוף דבר בשאין צד מצוה בביאתו, אלא אף בשיש בה צד מצוה, שמכל מקום היה לו לשאלה, שהרי אינו מתבייש ממנה. וכן סתם **הרמב"ם**.¹¹

נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי: הרמב"ם (הל' שגגות ב,טז) פסק כלישנא קמא דרבי יוחנן, דמחייב באשתו נדה בעל, וכל שכן דמחייב בנתחלף לו שפוד של בשר נותר בשל צלי, דלא עביד שום מצווה, וכריש לקיש.¹²

¹¹ ואע"ג דמשאלות הגמרא אשתו נמי קא עביד מצווה, ומתרץ במעוברת, וכו' והא חייב לשמח אשתו אפילו שלא בשעת עונתה ומוקים לה בסמוך לווסתה, משמע שבאופנים הללו שאינה מעוברת או בעונתה או שאינה סמוך לווסתה פטור, בכל זאת סתם הרמב"ם וכתב דבאשתו חייב, ונראה שסובר דכי אמרינן אשתו לא בזיז מינה תו לא צריכי לאוקמי בהני אוקימתות אלא בכל גוונא חייב. כסף משנה.

¹² ואע"ג דהוא לישנא קמא משום דלא משוי פלוגתא בין ר' יוחנן וריש לקיש. כסף משנה.